

”Ferrante ei ole luonut pelkkää tarinaa vaan kokonaisen maailman.”

- IL LIBRAIO

Elena Fer ran te

AIKUISTEN
VALHEELLINEN
ELÄMÄ

WSOY

Elena Ferrante

Aikuisten
valheellinen
elämä

Suomentanut Helinä Kangas

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

HELSINKI

ELENA FERRANTEN SUOMENNETUT TEOKSET

Aikuisten valheellinen elämä

Tyttären varjo

Amalian rakkaus

Hylkäämisen päivät

Napoli-sarja:

Loistava ystäväni

Uuden nimen tarina

Ne jotka lähtevät ja ne jotka jäävät

Kadonneen lapsen tarina

Italiankielinen alkuteos

La vita bugiarda degli adulti ilmestyi 2019.

© 2019 by Edizioni E/O

Suomenkielinen laitos © Helinä Kangas ja WSOY 2020

ISBN 978-951-0-45313-1

PAINETTU EU:SSA

I

1.

KAKSI VUOTTA ennen kuin isäni muutti pois kotoa, hän sanoi äidille, että olin tosi ruma. Sanat kuiskattiin asunnossa, jonka vanhempani olivat heti naimisiin mentyään ostaneet Rione Alton kaupunginosasta, San Giacomo dei Capri -kadun yläpäästä. Se kaikki – Napolin eri paikat, hyytävän kylmän helmi-kuun sinertävä valo, nuo sanat – on jähmettynyt paikoilleen. Minä sen sijaan olen liukunut pois ja liu’un edelleen, näihin riveihin, jotka yrittävät kertoa minusta tarinaa, vaikka todellisuudessa niissä ei ole mitään, ei mitään mikä olisi oikeasti minun, mitään mikä olisi kunnolla alkanut tai päättynyt: vain takkuinen vyyhti, josta edes tämän kirjoittaja ei pysty sanomaan, löytyykö siitä kertomuksen punaista lankaa vai onko se vain epämääräistä tuskaa, johon ei ole olemassa vapautusta.

2.

Rakastin isääni valtavasti, hän oli aina ystävällinen. Hienostunut käytös sopi täydellisesti yhteen hänen ulkomuotonsa kanssa, joka oli niin hoikka, että vaatteet näyttivät hänen yllään numeroa liian isoilta, mikä teki hänestä minun silmissäni ainutlaatuisen tyylikkään. Kasvonpiirteet olivat herkäät, eikä mikään – syvä katse, pitkät silmäripset, hienomuotoinen nenä, täyteläiset huulet – rikkonut niiden harmoniaa. Hän puhutteli minua

aina yhtä hauskaan sävyyn, olimmepa me kaksi millä tuulella tahansa, eikä hän koskaan vetäytynyt työhuoneeseensa – hän teki aina kovasti töitä – ennen kuin oli houkutellut huulilleni edes pienen hymyn. Hän ihasteli etenkin hiuksiani, joskaan en muista, milloin hän alkoi niitä kehua, ehkä jo silloin kun olin kolme-neljävuotias. Joka tapauksessa kävimme lapsuudessani tämäntapaisia keskusteluja:

»Miten kauniit hiukset, noin vahvat ja kiiltävät, annatko ne minulle?»

»En, ne ovat minun.»

»Antaisit nyt.»

»Voin lainata ne sinulle, jos haluat.»

»Kiva, enkä kyllä aio palauttaa niitä.»

»Onhan sinulla omatkin hiukset.»

»Joka ikisen niistä olen vienyt sinulta.»

»Etkä ole, älä narraa.»

»Tarkista vaikka: sinun tukkasi oli niin upea, että varastin sen.»

Minä tarkistin, mutta leikisti, tiesin ettei hän koskaan varastaisi tukkaani. Ja nauroin, nauroin katketakseni, minulla oli aina haus Kempaa hänen kuin äidin kanssa. Hän kinusi minulta jatkuvasti jotakin, nenää tai leukaa, koska ne kuulemma olivat niin täydelliset, ettei hän voinut elää ilman niitä. Rakastin sitä leikkiä, se todisti minulle, että olin hänen silmäteränsä.

Tietenkään isä ei ollut sellainen kaikkien kanssa. Joskus kun jokin asia sai hänet valtoihinsa, kiihtymys ja taitavat puheet sekoittuivat hänen käytöksessään hillittömällä tavalla. Toisinaan hän katkaisi keskustelun tylyin, pikkutarkoin lausein, niin painokkain, ettei kukaan enää väittänyt vastaan. Nuo kaksi isää olivat hyvin erilaisia kuin se, jota minä rakastin; olin tullut heistä tietoiseksi seitsemän-kahdeksanvuotiaana, kun olin

kuullut hänen puhuvan ystäviensä ja tuttaviansa kanssa, joita kävi kotonamme pitämässä kiivaita kokouksia kaikenlaisista vaikeista asioista. Tavallisesti pysyttelin äidin kanssa keittiössä, eikä minua juuri häirinyt, vaikka he riitelivät vain muutaman metrin päässä meistä. Mutta joskus kun äidillä oli paljon työtä ja hänkin vetäytyi huoneeseensa, minä jäin eteiseen yksikseni leikkimään tai lukemaan, yleensä kylläkin lukemaan, sillä isä ja äiti lukivat valtavasti, ja minä halusin ehdottomasti olla samanlainen kuin he. En kiinnittänyt keskusteluihin huomiota, keskeytin leikkimisen tai lukemisen vain, jos yhtäkkiä lankesi hiljaisuus, jonka keskeltä korviini kantautuivat nuo isäni vierailta kuulostavat äänenpainot. Se tarkoitti, että hänen sanansa oli laki, ja minä odotin kokouksen päättymistä nähdäkseni, oliko hän jo palannut entiselleen, omaksi ystävälliseksi ja heloksi isäkseeni.

Sinä iltana, kun hän tuon lauseen sanoi, hän oli juuri saanut kuulla, että minulla meni koulussa huonosti. Uutinen oli hänelle yllätys. Olin ollut mallioppilas ensiluokalta lähtien, alamäki oli alkanut vasta viime kuukausina. Mutta koulussa menestyminen oli vanhemmilleni erittäin tärkeää, ja etenkin äitini oli hätääntynyt heti ensimmäisistä huonoista numeroista.

»Mistä on kysymys?»

»En tiedä.»

»Sinun pitää lukea ahkerammin.»

»Minähän luen.»

»No mistä sitten kiikastaa?»

»Jotkin asiat muistan, toisia en.»

»Lue niin kauan, että muistat kaiken.»

Pänttäsin läksyjä uupumukseen asti, mutta tulokset pysyivät kehuina. Sinä iltapäivänä äiti oli mennyt puhumaan opettajien kanssa ja palannut kotiin hyvin pahoilla mielin. Ei hän minua

moittinut, vanhempani eivät koskaan moittineet minua. Hän sanoi vain: matematiikanopettaja on kaikkein tyytymättömin, mutta hän on sitä mieltä, että pienellä vaivannäöllä sinä selviydyt kyllä. Sitten äiti meni keittiöön laittamaan ruokaa ja isä tuli kotiin. Huoneestani kuulin vain, kuinka hän kertoi isälle pääkohdat opettajien valituksista, ja ymmärsin että hän puolusteli minua vetoamalla murrosiän mukanaan tuomiin muutoksiin. Mutta isä keskeytti hänet ja sanoi sävyyn, jota hän ei minun kanssaan käyttänyt koskaan – jopa hiukan murteellisesti, mikä oli kodissamme kiellettyä – jotakin mitä hän ei varmasti ollut aikonut päästää suustaan:

»Ei se mistään murrosiästä johdu: hän on alkanut muistuttaa pahoin Vittoriaa.»

Jos hän olisi tiennyt minun olevan kuuloetäisyydellä, olen varma, ettei hän olisi koskaan puhunut sillä tavalla, niin erilaisella kuin meidän tavanomainen hauskankepeä tyylimme. He molemmat luulivat, että huoneeni ovi oli kiinni, sillä minä suljin sen aina, eivätkä tajunneet että jompikumpi heistä oli jättänyt sen auki. Niin sain kaksitoistavuotiaana kuulla isäni sanovan tukahdutetulla äänellä, että olin muuttumassa samanlaiseksi kuin hänen sisarensa, nainen jossa yhdistyivät täydellisesti – olin kuullut hänen hokevan sitä niin kauan kuin pystyin muistamaan – rumuus ja pahuus.

Tässä kohtaa joku voisi huomauttaa: ehkä sinä liioittelet, eihän isäsi kirjaimellisesti sanonut: Giovanna on ruma. Se on totta, ei ollut hänen tapaistaan sanoa mitään niin brutaalista. Mutta elin hyvin herkkää ikävaihetta. Minulla oli ollut kuukautiset lähes vuoden, häpesin rintojani, jotka näkyivät liikaa, pelkäsin haisevani ja peseydyin jatkuvasti, menin nukkumaan apeana ja heräsin apeana. Tuona aikana ainoa lohtuni, ainoa varmuuteni oli se, että isä rakasti ehdottomasti kaikkea

minussa. Siksi vertautuminen Vittoria-tätiin oli pahempaa kuin jos hän olisi sanonut: Giovanna oli kaunis, mutta nyt hänestä on tullut ruma. Vittorian nimi merkitsi kodissamme hirviötä, joka tahrasi ja saastutti kaikki joita se hipaisikin. En tiennyt tädistäni juuri mitään, olin tavannut hänet hyvin harvoin, mutta – tämä on kaiken ydin – muistan niistä tilanteista vain inhon ja pelon. En inhoa ja pelkoa, jota hän olisi herättänyt minussa lihaa ja verta olevana ihmisenä, sillä ei minulla ollut hänestä mitään mielikuvaa. Pelästyin vanhempieni inhoa ja pelkoa. Isäni oli aina puhunut sisarestaan kummalliseen sävyyn, aivan kuin Vittoria harjoittaisi häpeällisiä riittejä, jotka likasivat hänet ja kaikki joiden kanssa hän oli tekemisissä. Äiti taas ei maininnut Vittoriaa koskaan, päinvastoin, jos hän joskus puuttuikin miehensä tunteenpurkauksiin, hän pyrki hilitsemään niitä kuin peläten että käly, missä tämä sitten olikin, kuulisi heidät ja harppoisi pitkää ja jyrkkää via San Giacomo dei Capria ylös vetäen tahallaan mukanaan kaikkien matkan varrella sijaitsevien sairaaloiden taudit, lennähtäisi kuudennen kerroksen asuntoomme, rikkoisi huonekalut silmät hurjasti salamoiden ja löisi äitiä, jos tämä yrittäisi vähänkin panna vastaan.

Toki vaistosin, että jännityksen takana täytyi olla tehtyjä ja kärsittyjä vääryyksiä, mutta siihen aikaan en tiennyt suvun asioista juuri mitään, enkä sitä paitsi laskenut kauheaa tätiäni edes sukuumme kuuluvaksi. Hän oli lapsuuteni linnunpelätin, laiha ja riivattu hahmo, takkupäinen olento, joka pimeän tullen vaani nurkissa. Miten siis oli mahdollista, että minä noin vain, ilman ennakkovaroitusta, sain kuulla että olinkin hänen näköisensä? Minä? Minä, joka olin siihen asti luullut olevani sievä, ja kiitos isäni oletin pysyväni sievänä loppuelämäni? Minä, joka hänen vuolaiden vakuuttelujensa vuoksi uskoin, että hiukseni

olivat upeat, minä, joka halusin että minua rakastettaisiin niin kuin hän minua rakasti, minä, joka jo kärsin, koska vanhempani olivat minuun yhtäkkiä tyytymättömiä ja muutos järkytti minua himmentäen ympärilläni kaiken?

Odotin mitä äiti vastaisi, mutta hänen reaktionsa ei lohduttanut minua. Vaikka hän vihasi miehensä kaikkia sukulaisia ja inhosi kälyään kuin paljasta säärtä pitkin vilistävää sisiliskoa, hän ei pillastunut ja huutanut: olet hullu, minun tyttäressäsi ja sinun sisesassasi ei ole mitään samaa. Hän laushti vain: mitä sinä oikein puhut, älähän nyt. Ja minä, joka kökötin huoneesani, ryntäsin sulkemaan oven, jotten kuulisi enempää. Sitten itkin hiljaa ja lopetin vasta, kun isä tuli ilmoittamaan, tällä kertaa kiltillä äänellään, että ruoka oli pöydässä.

Menin keittiöön kuivin silmin ja suostuin katse lautasessa kuuntelemaan kaikenlaisia neuvoja koulumenestykseni parantamiseksi. Sen jälkeen palasin muka tekemään läksyjä ja he menivät katselemaan televisiota. Tunsin tuskaa, joka ei millään lakannut eikä edes lieventynyt. Miksi isä oli sanonut sen lauseen ja miksi äiti ei ollut väittänyt kunnolla vastaan? Johtuiko se vain tyytymättömyydestä minun huonoihin arvosanoihini, vai oliko se huolta, joka ei liittynyt kouluun vaan oli ollut olemassa jo ties kuinka kauan? Ja isä, eritoten isä, oliko hän sanonut nuo kauheat sanat hetken mielipahasta, jota olin hänelle aiheuttanut, vai oliko hän tarkalla katseellaan, ihmisenä joka tietää ja näkee kaiken, havainnut minussa jo pitkään merkkejä tärveltyneestä tulevaisuudesta, uhkaavasti etenevästä pahuudesta, joka masensi häntä ja jonka edessä hänkin oli neuvoton? Vietin yön epätoivon vallassa. Aamulla olin tullut siihen tulokseen, että jos halusin pelastua, minun täytyi saada selville, miltä Vittoria-täti oikeasti näytti.

3.

Se osoittautuikin vaikeaksi urakaksi. Napolin kaltaisessa kaupungissa monihaaraiset perhekunnat eivät raivoisistakaan riidoista huolimatta koskaan polttaneet siltoja takanaan lopullisesti, mutta isäni oli tässä poikkeus: hän eli täysin omillaan, aivan kuin hänellä ei olisi verisukulaisia lainkaan, aivan kuin hän olisi itse synnyttänyt itsensä. Äitini vanhempia ja hänen veljeään olin tietenkin tavannut usein. He olivat kaikki ihania ihmisiä, jotka antoivat minulle paljon lahjoja, ja aina kunnes isovanhempani kuolivat – ensin ukki ja sitten vuotta myöhemmin mummi: heidän äkillinen poismenonsa oli järkyttänyt minua, ja äiti oli itkenyt niin kuin me lapset itkimme kun meihin sattui – aina kunnes enoni muutti työn perässä kauas, me olimme heidän kanssaan paljon tekemisissä ja meillä oli hyvin hauskaa. Isäni sukulaisista taas en tiennyt juuri mitään. Olin elämäni aikana nähnyt heitä hyvin harvoissa tilaisuuksissa, häissä, hautajaisissa, ja niissä oli aina vallinnut niin teennäinen ilmapiiri, että mieleeni olivat jääneet vain pakolliset, vaivautuneet tervehtimiset: sano ukille hei, anna tädille suukko. En siis ollut koskaan ollut kovin kiinnostunut isänpuoleisesta suvustani, semminkin kun vanhempani noiden tapaamisten jälkeen olivat aina hyvin hermostuneita ja halusivat kuin yhteisestä sopimuksesta unohtaa heidät kaikki, vähän kuin olisivat joutuneet osallistumaan johonkin joutavaan näytelmään.

Lisäksi on sanottava, että siinä missä äidin sukulaiset asuivat tietyllä alueella arkeologisen museon lähellä – me kutsuimme heitä Museon isovanhemmiksi – isäni sukulaisten asuinpaikka oli epämääräinen, nimeämätön. Tiesin varmuudella vain tämän: heidän luokseen päästäkseen piti mennä alas, laskeutua yhä

alemmas ja alemmas, aivan Napolin pohjalle saakka, ja matka oli niin pitkä, että joka kerta minusta tuntui kuin he asuisivat eri kaupungissa. Kauan olin luullutkin asian olevan niin. Kotimme sijaitsi Napolin korkeimmassa paikassa, ja minne tahansa halusimmekin mennä, meidän oli aina lähdettävä alaspäin. Isä ja äiti matkustivat mielellään vain Vomeroon asti, tai, jo vähän vastahakoisemmin, Museon isovanhempien kotiin asti. Ja heillä oli ystäviä etenkin via Suarezilla, piazza degli Artistilla, via Luca Giordanolla, via Scarlattilla, via Cimarosalla, kaduilla jotka tunsin läpikotaisin, sillä niillä asui myös paljon koulutovereitani. Puhumattakaan siitä, että ne johtivat rakastamaani Floridianan puistoon, jonne äiti oli syntymästani saakka vienyt minut saamaan aurinkoa ja raitista ilmaa ja jossa olin viettänyt hauskoja hetkiä lapsuudenystävieni Angelan ja Idan kanssa. Vasta noiden miellyttävien paikannimien jälkeen, joihin yhdistyivät värikyläiset mielikuvat kasveista, meren pilkahduksista, puistoista, kukista, leikeistä ja hyvistä käytöstavoista, alkoi se varsinainen laskeutuminen, jonka vanhempani kokivat rasittavana. Työn, ostosten ja etenkin isäni tutkimuksiin, tapaamisiin ja esiintymisiin liittyvien menojen takia he matkustivat alas päivittäin, yleensä funikulaarilla, Chiaialle ja via Toledolle, ja jatkoivat sieltä piazza Plebiscitolle, kansalliskirjastoon, Port'Alballe, via Ventaglierille, via Forialle, ja vielä piazza Carlo III:n lähellä sijaitsevaan lukioon, jossa äitini toimi opettajana. Nämäkin paikat tunsin nimeltä hyvin – vanhempani mainitsivat ne usein – mutta he eivät ottaneet minua niihin kovin usein mukaansa ja siksi ne eivät herättäneet minussa samanlaisia ilontunteita. Vomeron ulkopuolinen kaupunki ei juuri kuulunut minulle, ja mitä pidemmälle kuljin tasaisella maalla, sitä tuntemattomammaksi ympäristö minulle kävi. Oli siis vain luonnollista, että isäni sukulaisten asuinalue oli silmissäni edelleen villi ja tutkimaton.

Paitsi että sillä ei ollut minulle mitään nimeä, sain vanhempieni puheista sen kuvan, että se oli myös vaivalloisen matkan päässä. Joka kerta kun meidän piti mennä sinne, he vaikuttivat kovin väsyneiltä ja tuskastuneilta, vaikka olivat yleensä niin energisiä ja positiivisia. Olin vielä pieni, mutta heidän kireytensä, sananvaihtonsa – aina samanlainen – on syöpinnyt mieleeni.

»André», äiti sanoi uupuneella äänellään, »pue päällesi, meidän pitää lähteä.»

Mutta isä vain luki ja teki kirjaansa alleviivauksia lyijykynällä, jolla hän myös kirjoitteli muistivihkoonsa.

»André, me myöhästymme, he suuttuvat.»

»Oletko sinä jo valmis?»

»Olen.»

»Entä tyttö?»

»Tyttö myös.»

Silloin isä jätti kirjat ja vihkot levälleen pöydälle, vaihtoi ylleen puhtaan paidan ja paremman puvun. Mutta hän oli vaitonainen, jännittynyt, ikään kuin hän kertaisi mielessään vuorosanoja rooliin, jota hänen oli pakko esittää. Sillä aikaa äiti, joka oli kaikkea muuta kuin valmis, kohenteli kuumeisesti ulkonäköään, ja sitten minun ja isän vaatetusta, aivan kuin vain sopiva pukeutuminen voisi taata, että me kaikki pääsisimme palaamaan kotiin täysissä ruumiin ja sielun voimissa. He ilmi-selvästi kokivat noissa tilanteissa joutuvansa suojautumaan ympäristöltä ja ihmisiltä, joista he eivät puhuneet mitään ollakseen järkyttämättä minua. Minä kuitenkin vaistosin heidän epätavallisen ahdistuksensa, tai oikeammin tunnistin sen, sillä se oli aina ollut olemassa, se oli onnellisen lapsuuteni kenties ainoa painostava muisto. Minua huolestuttivat tämäntapaaiset keskustelut, jotka käytiin, kuinka sen nyt sanoisin, jotenkin rispaantuneella yleiskielellä:

»Muistakin sitten, että jos Vittoria sanoo jotakin, annat sen mennä toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos.»

»Eli jos hän riehuu kuin mielipuoli, minä pysyn vaiti?»

»Niin, pidä mielessäsi, että Giovanna on kuulemassa.»

»Hyvä on.»

»Älä sano hyvä on, kun et kumminkaan tarkoita sitä. Ei se mikään suuri ponnistus ole. Viivytään puoli tuntia ja palataan kotiin.»

En muistanut noista vierailuista paljonkaan. Puheensorinaa, tukahduttavaa kuumuutta, hajamielisiä suukkoja otsalle, murteellisia äänenpainoja, pahaa hajua, jota meistä kaikista luultavasti erittyi, pelon hajua. Vuosien saatossa tunnelma sai minut uskomaan, että isäni sukulaiset – inhottavan hillittömät, mylvivät hahmot, etenkin Vittoria-täti, joka oli kaikkein pahin, kaikkein hillittömin – merkitsivät vaaraa, vaikka en oikein ymmärtänyt, mistä se vaara johtui. Oliko heidän asuinpaikkansa vaarallinen? Olivatko isovanhemmat, sedät, serkut vaarallisia, vai vain Vittoria-täti? Vanhempani tuntuivat olevan ainoita jotka olivat siitä perillä, ja nyt kun minulla oli pakottava tarve tietää, minkä näköinen tätini oli, millainen ihminen hän oli, minun olisi pitänyt kääntyä heidän puoleensa. Mutta vaikka olisin kääntynytkin, mitä olisin saanut heistä irti? Joko he olisivat kuitanneet kysymyksen lempeällä kiellolla – haluat siis nähdä tätisi, haluat siis mennä hänen luokseen, miksi ihmeessä? – tai he olisivat hätäantyneet ja yrittäneet olla mainitsematta Vittoriaa enää koskaan. Niinpä ajattelin aloittaa etsimällä käsiini hänen valokuvansa.

4.

Tartuin tilaisuuteen eräänä iltapäivänä, jolloin äiti ja isä olivat molemmat poissa kotoa, ja menin penkomaan heidän

makuuhuoneensa lipastoa, jonne äiti oli järjestänyt siisteihin albumeihin hänestä, isästä ja minusta otetut valokuvat. Muistin albumit ulkoa, sillä olin selaillut niitä usein: niihin oli tallennettu ennen kaikkea heidän yhteinen taipaleensa ja minun lähes kolmetoistavuotinen elämäni. Ja tiesin jo, että niissä oli merkittävästi vaikka kuinka paljon äitini sukulaisia, mutta isäni sukulaisia hyvin vähän, ja että niiden vähien kuvien joukossa ei Vittoria-tätiä ollut. Mutta muistin, että kaapissa oli myös vanha peltirasia, jossa oli irrallisia valokuvia vanhemmistani siltä ajalta, kun he eivät vielä tunteneet toisiaan. Koska olin katsellut niitä vain harvoin, ja aina yhdessä äidin kanssa, toivoin nyt löytäväni niiden joukosta edes muutaman valokuvan tädistäni.

Kaivoin rasian esiin kaapin pohjalta, mutta aluksi päätin käydä perusteellisesti uudelleen läpi ne albumit, joissa vanhempani olivat ensin kihlaparina, sitten vakavakasvoisena hääparina ympärillään pieni kutsuvieraiden joukko, sitten aina iloisena avioparina, ja myöhemmin kuviin ilmestyin minä, heidän tyttärensä, josta oli otettu valtava määrä kuvia syntymästä saakka. Varsinkin hääkuvia katselin pitkään. Isällä oli tumma, silmännähden ryppyinen puku ja kulmat kurtussa joka kuvassa; vieressä seisoivat äiti, jolla ei ollut perinteistä hääpukua vaan kerma- ja samantyyppinen jakkupuku ja samanvärisen huntun kasvoillaan hiukan liikuttunut ilme. Tiesin jo, että runsaan kolmenkymmenen häävieraan joukossa oli muutamia heidän Vomeron-ystäviään, joita he vielä nykyäänkin tapailivat, sekä äidinpuoleiset sukulaiseni, Museon mukavat isovanhemmat. Mutta katsoin kuvat silti tarkasti toivoen näkeväni edes taustalla hahmon, joka jollakin selittämättömällä tavalla yhdistyisi naiseen josta minulla ei ollut mitään muistikuvaa. Turhaan. Silloin tartuin peltirasiaan ja monien yritysten jälkeen sain kuin sainkin sen auki.

Kumosin sisällön sängyn päälle, valokuvat olivat kaikki mustavalkoisia. Vanhempieni erilliset nuoruuskuvat olivat sikin sokin: äiti iloisena, äiti luokkatoveriensä seurassa, samanikäisten ystävättäriensä kanssa, uimarannalla, kadulla, viehättävänä ja kauniisti pukeutuneena, ja niiden seassa isäni mielteliäänä, aina yksin, ei koskaan lomalla, polvista pussittavissa housuissa ja pikkutakeissa, joissa oli lyhyeksi jääneet hihat. Heidän lapsuutensa ja varhaisnuoruutensa valokuvat taas oli jaettu kahteen kirjekuoreen, joista toisessa olivat äidin, toisessa isän perheen valokuvat. Ja näiden jälkimmäisten joukossa, päättelin, täytyi olla kuvia myös tädistäni, joten siirryin katselemaan niitä yksi kerrallaan. Niitä ei ollut pariakymmentä enempää, ja huomioni kiinnittyi heti siihen, että kolmessa tai neljässä noista valokuvista isäni, joka kaikissa muissa kuvissa oli vauvana tai pikkupoikana joko vanhempiensa tai minulle tuntemattomien sukulaistensa kanssa, yllättäen seisoikin mustalla tussilla väritetyn laatikon vieressä. Tajusin heti, että siisti suorakulmio oli hänen tekosiaan, jääräpäinen, salainen tihutyö. Sieluni silmin näin, kuinka hän kirjoituspöydän ääressä rajasi viivoittimella osan valokuvasta tarkan geometrisen kuvion sisään ja värittä sen huolellisesti tussilla varoen lipsumasta rajojen ulkopuolelle. Kärsvällistä työtä, jonka epäilemättä oli tarkoitus eliminoida joku: mustan värin alla oli Vittoria-täti.

Epäroin pitkän tovin, mitä tehdä. Lopulta päätin hakea keittiöveitsen ja aloin varovasti raaputtaa pienen pientä kohtaa isän peittämästä osasta. Pian totesin, että esiin tuli vain paperinvalkoista. Minua hermostutti, lopetin. Tiesin hyvin, että isä ei hyväksyisi puuhiani, ja minua pelotti tehdä jotakin, mikä voisi vähentää hänen rakkauttaan vielä enemmän. Ahdistukseni kasvoi, kun löysin kuoren pohjalta yhden ainoan valokuvan, jossa hän ei ollut vauva eikä pikkupoika vaan nuorukainen,

joka hymyili, mikä oli harvinaista valokuvissa jotka oli otettu ennen kuin hän tutustui äitiin. Hän seiso i sivuittain, hänellä oli iloinen ilme ja vitivalkoiset, tasaiset hampaat. Mutta hymy ja ilo eivät kohdistuneet kehenkään. Tällä kertaa hänen vieressään oli peräti kaksi siistä suorakulmiota, kaksi arkkua, joihin hän, selvästikin aivan erilaisena aikana kuin kuvaan tallentunut mukava hetki, oli sulkenut sisarensa ja jonkun toisen ihmisen ruumiin.

Viivyin kuvan äärellä pitkään. Isä seiso i kadulla lyhythihaisessa ruutupaidassa, oli selvästi kesä. Hänen takanaan näkyi jonkin kaupan sisäänkäynti, kyltistä näkyi vain -PPA, ja siinä oli näyteikkuna, mutta esillä olevia tavaroita ei erottanut. Tummien laatikoiden vieressä piirtyi selkeänä kirkkaanvalkoinen tolppa. Ja sitten näkyivät varjot, kolmen ihmisen pitkät varjot, joista yksi oli selvästi naisen. Vaikka isä oli itsepäisesti peittänyt vieressään seisovat ihmiset, heidän hahmonsä olivat jääneet jalkakäytävälle.

Yritin jälleen varovasti raaputtaa laatikon mustaa väriä, mutta lopetin heti kun huomasi n, että alta pilkisti tälläkin kertaa pelkkää valkoista. Odotin minuutin pari ja jatko i taas. Raaputtaessani kevyesti kuulin oman hengitykseni asunnon hiljaisuudessa. Luovuin yrityksestä lopullisesti vasta kun kohdassa, jossa oli luultavasti aikoinaan ollut Vittorian pää, erottui pieni piste, josta ei osannut sanoa, oliko se vain tussista jäänyttä väriä vai pieni osa hänen huuliaan.

5.

Panin kaiken takaisin paikoilleen ja yritin pitää kurissa kauhuni siitä, että muistuttaisin isäni poispyyhittyä sisarta. Vaivuin yhä enemmän omiin ajatuksiini, ja koulu alkoi tuntua yhä vastenmielisemmältä. Pelästyin sitä itsekin, sillä halusin menestyä

yhtä hyvin kuin vielä muutama kuukausi sitten; se oli vanhemmilleni hyvin tärkeää, ja ajattelin jopa, että jos onnistuisin taas saamaan hyviä numeroita, muuttuisin siksi kauniiksi ja kiltiksi tytöksi joka olin ollut. Mutta en onnistunut, koulussa olin hajamielinen ja kotona haaskasin aikaani peilin edessä. Oman peilikuvani tuijottamisesta tuli minulle pakkomielle. Halusin ymmärtää, oliko tätini todellakin valtaamassa minut, mutta koska en tiennyt miltä hän näytti, yritin etsiä häntä ruumiini jokaisesta mahdollisesti muuttuneesta yksityiskohdasta. Ja niin esiin nousi piirteitä, joihin en ollut aiemmin kiinnittänyt huomiota: pensasmaiset kulmakarvat, liian pienet, himmeänruskeat silmät, aivan liian korkea otsa, ohuet hiukset, eivät lainkaan kauniit – tai eivät enää kauniit – jotka litistyivät vasten päälakea, suuret korvat joissa oli liian pulleat nipukat, lyhyt ylähuuli jonka yläpuolella oli inhottavaa tummaa haituvaa, liian turpea alahuuli, hampaat jotka muistuttivat yhä maitohampaita, terävä leuka ja nenä – voi, kuinka rumasti se törrötti peiliä kohti, kuinka leveä se oli, kuinka mustilta onkaloilta sieraimet näyttivätäkään. Olivatko ne jo Vittoria-tädin ominaisuuksia vai yksin minun? Oliko minulla syytä odottaa ulkonäköni muuttuvan parempaan vai pahempaan suuntaan? Vartaloni – pitkä kaula, joka näytti hennolta kuin heinänkorsi, suorat ja luisevat hartiat, rinnat jotka paisuivat paisumistaan, liian tummat nännit, lihat sääret, jotka nousivat yhä korkeammalle ulottuen jo melkein kainaloihin saakka – olinko se *minä* vai ennakoiko se jo tätiäni kaikessa kauheudessaan?

Tutkiskelin itseäni ja tarkkailin samalla isääni ja äitiäni. Mikä onni minulla oli ollutkaan, parempia vanhempia en olisi voinut toivoa. He olivat kuvankauniita ja he olivat rakastaneet toisiaan nuoruudesta saakka. Sen vähän, minkä heidän tarinastaan tiesin, olin kuullut suoraan heiltä, isä oli kertonut sen huvittuneen

ironisella tyyllillään, äiti suloisen tunteellisesti. He olivat alusta lähtien keskittyneet toisiinsa niin antaumuksella, että olivat päättäneet hankkia lapsenkin vasta verrattain myöhään siihen nähden, kuinka nuorina he olivat menneet naimisiin. Äiti oli minun syntyessäni kolmikymmenvuotias ja isä vähän yli kolmenkymmenenkolmen. Minut oli pantu alulle huolestunein mielin, äiti oli ilmaissut sen ääneen, isä pitänyt epävarmuutensa omana tietonaan. Raskaus oli ollut vaikea, synnytys – 3. kesäkuuta 1979 – loputonta kidutusta, ja kaksi ensimmäistä ikävuotani käytännön todiste siitä, että minun tultuani maailmaan vanhempieni elämä oli mutkistunut. Huolestuneena tulevaisuudesta isäni, Napolin arvostetuimman lukion historian ja filosofian opettaja, kaupungissa verrattain hyvin tunnettu intellektuelli, jota oppilaat rakastivat ja joita hän opetti aamusta iltaan, oli ruvennut antamaan myös yksityistunteja. Äitini, joka opetti latinaa ja kreikkaa piazza Carlo III:n lähellä sijaitsevassa lukiossa ja korjasi viihderomaanien käsikirjoituksia, taas oli huolestunut jokapäiväisestä arjesta, ja yöllisistä itkemisistäni, punottavista ihottumistani, vatsakivuistani, raivokkaasta oikuttelustani uupuneena hän oli vajonnut pitkään masennukseen ja käynyt huonoksi opettajaksi ja huolimattomaksi oikolukijaksi. Sellaisia hankaluuksia minä siis olin vastasyntyneenä aiheuttanut. Mutta myöhemmin minusta oli tullut kiltti ja tottelevainen lapsi, ja he olivat toipuneet. Vaihe, jossa he molemmat olivat turhaan yrittäneet suojella minua maailman pahuudelta, oli päättynyt, he olivat löytäneet uuden tasapainon, jossa rakkaus minuun tuli toki ensimmäisenä, mutta hyvänä kakkosena seurasivat isäni tutkimukset ja äitini vähän vaatimattomammat työt. Mitä muuta voisin sanoa? He rakastivat minua ja minä heitä. Isä oli minusta suurenmoinen mies, äiti hyvin hellä, ja he kaksi olivat ainoita selkeitä hahmoja muutoin niin monimutkaisessa maailmassa.

Olin itse osa tuota monimutkaisuutta. Joinakin hetkinä kuvittelin, että sisälläni oli käynnissä raju taistelu isäni ja hänen sisarensa välillä, ja toivoin isän voittavan sen. Toki Vittoria oli jo kerran saanut yliotteen, silloin kun synnyin, olinhan ollut jonkin aikaa hyvin hankala lapsi, mutta sitten, ajattelin huojentuneena, minusta oli tullut kiltti, joten oli mahdollista ajaa täti pois. Rauhoittelin mieltäni sillä, ja tunteakseni oloni vahvaksi koetin kaikin keinoin tunnistaa itsessäni vanhempieni piirteitä. Mutta etenkin iltaisin, kun ennen nukkumaanmenoa katsoin ties monettako kertaa peiliin, minusta tuntui, että olin menettänyt heidät jo ajat sitten. Kasvoissani olisi pitänyt yhdistyä heidän parhaat puolensa, mutta muistutinkin enemmän Vittoriaa. Elämäni olisi pitänyt olla onnellista, mutta alkoikin onneton ajanjakso, jossa en koskaan saanut tuntea oloani yhtä hyväksi kuin vanhempani olivat aina tunteneet.

6.

Tietyssä vaiheessa yritin saada selville, olivatko sydänystäväni Angela ja Ida huomanneet minussa negatiivisia muutoksia ja oliko etenkin Angela, joka oli samanikäinen kuin minä (Ida oli kaksi vuotta nuorempi) vuorostaan muuttumassa huonompaan suuntaan. Kaipasin kriittistä silmää ja tunsin voivani luottaa heihin. Meidät oli kasvatettu samalla tavalla, vanhemmamme olivat olleet ystäviä vuosikymmenet ja heillä oli samat näkemykset. Ketään meistä kolmesta ei esimerkiksi ollut kasitettu eikä meitä ollut opetettu rukoilemaan, meitä kaikkia oli jo hyvin varhain valistettu oman ruumiimme toiminnoista (kuvakirjojen, opetusvideoiden ja piirrettyjen avulla), me kaikki tiesimme, että piti olla ylpeä siitä että oli syntynyt tytöksi, me kaikki olimme menneet kouluun jo viisivuotiaina emmekä

vasta kuusivuotiaina, me kaikki käyttäydyimme aina harkitsevasti, meillä kaikilla oli päässäme iso varasto hyödyllisiä neuvoja, joiden avulla välttää Napolin ja maailman vaarat, me kaikki saatoimme kääntyä vanhempiemme puoleen missä tahansa mieltämme askarruttavassa asiassa, me kaikki luimme valtavasti ja suhtauduimme järkevän ylenkatseellisesti muiden ikäistemme tyttöjen tapoihin ja makuihin, vaikka toisaalta juuri kasvattajiemme kannustuksesta olimme hyvin perillä musiikista, elokuvista, televisio-ohjelmista, laulajista ja näyttelijöistä ja halusimme salaa tulla kuuluisiksi näyttelijöiksi, jotka upeiden poikaystäviensä kanssa antautuisivat pitkiin suudelmiin ja seksuaalisiin kohtaamisiin. Minun ja Angelan ystävyys oli tiiviimpi, Ida oli vielä pikkutyttö, mutta hänkin osasi yllättää, hän luki jopa enemmän kuin me ja kirjoitti runoja ja kertomuksia. Välillämme ei juuri ollut erimielisyyksiä, ja jos joskus olikin, osasimme käsitellä ne rehellisesti ja pääsimme sopuun. Koska siis pidin heitä luotettavina todistajina, yritin pari kertaa esittää heille varovaisia kysymyksiä. Mutta he eivät sanoneet minusta mitään negatiivista vaan tuntuivat päinvastoin arvostavan minua, ja minä puolestani pidin heitä yhä viehättävämpinä. He olivat niin sopusuhtaisia ja hienopiirteisiä, että heti kun näin heidät, kaipasin heidän lämpöönsä ja halusin ja suukottelin heitä kuin haluaisin sulauttaa heidät itseeni. Mutta eräänä iltana, kun olin melko masentunut ja he tulivat vanhempiensa kanssa meille via San Giacomo dei Caprille, asiat mutkistuivat. Minulla oli kurja olo, tunsin olevani kuin kala kuivalla maalla, pitkä, laiha, kalpea, kömpelö puheissani ja eleissäni, ja siksi olin aivan erityisen herkkä poimimaan vihjauksia muuttumisestani huonompaan suuntaan silloinkin, kun niitä ei esitetty. Ida esimerkiksi osoitti kenkiäni ja kysäisi:

»Ovatko nuo uudet?»

”Ferranten ääni on
yhtä aikaa rauhoittava, huolestuttava
ja lumoava tarinassa,
jossa totuuksia paljastetaan ja heti
kumotaan ja jossa henkilöt herättävät
yhtä lailla vihaa kuin rakkautta.”

– La Stampa

12-VUOTIAAN GIOVANNAN lapsuus on ohi,
kun hän kuulee isänsä sanovan häntä rumaksi.

”Hän on alkanut muistuttaa pahoin Vittoriaa”, isä sanoo.

Vanhempien puheissa ruma Vittoria-täti
on kaiken pahan ruumiillistuma, ja näin Giovannan
kipeä siirtymä aikuisten tekopyhään maailmaan alkaa.
Elämännälkä ajaa hyväosaista teiniä syvälle rahvaanomaiseen
Napoliin. Giovanna tahtoo liata ja alentaa itseään,
testata seksuaalista vetovoimaansa, mutta helppoja vastauksia
tai pakopaikkaa ei löydy sen enempää
Napolin varakkailta kaduilta kuin sen likaisista,
pimeistä kortteleista.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-45313-1